
**Powszechna Organizacja
„Służba Polsce”
w województwie gdańskim
w latach 1948-1955**

Edukacja i indoktrynacja młodzieży

*Rodzicom
za wkład włożony w moją edukację*

**Dissertationes Laudatissimae
Universitas Gedanensis**

Paweł Śpica

Powszechna Organizacja

„Służba Polsce”

w województwie gdańskim

w latach 1948-1955

Edukacja i indoktrynacja młodzieży

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Gdańsk 2017

Recenzent
dr hab. Joanna Król, prof. US

Redaktor Wydawnictwa
Anna Świtalska-Jopek

Projekt okładki i stron tytułowych
Karolina Zarychta

Skład i łamanie
Marek Smoliński

Publikacja sfinansowana ze środków Prorektora ds. Nauki
i Współpracy z Zagranicą w ramach konkursu na wyróżniające się prace
doktorskie oraz z działalności statutowej Wydziału Nauk Społecznych
oraz Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-554-1

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Wprowadzenie	7
Ogólnopolskie i lokalne uwarunkowania powstania i działalności Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”	25
Sytuacja polityczna, ekonomiczna i społeczna w Polsce w latach 1945–1956	25
Województwo gdańskie – powstanie i przemiany społeczno-gospodarcze po II wojnie światowej	40
Młodzież i organizacje młodzieżowe w planie komunistycznej przebudowy społeczeństwa polskiego w kraju i na Wybrzeżu Gdańskim	54
Geneza, cele działalności i likwidacja PO „SP”	64
Struktura organizacyjna Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w województwie gdańskim	80
Komenda Wojewódzka PO „SP” Gdańsk – powstanie, organizacja, likwidacja	80
Komendy powiatowe, gminne i hufce	101
Organizacja komend powiatowych	101
Organizacja i statystyka komend gminnych i hufców	106
Stan liczebny, pochodzenie społeczne, wykształcenie i przynależność organizacyjna junaków objętych obowiązkiem PO „SP” w hufcach	118
Brygady	127
Lokalizacja i profil działalności brygad podległych KW PO „SP” Gdańsk (1948–1953)	127
Brygady województwa gdańskiego pod zarządem Komendy Zgrupowania Brygad PO „SP” Gdańsk (1953–1954) i w schyłkowej fazie działalności KW PO „SP” Gdańsk (1955)	147
Kadra Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w województwie gdańskim	159
Polityka personalna w pierwszych latach aktywności KW PO „SP” Gdańsk	159
Struktura wiekowa, pochodzenie społeczne i przynależność organizacyjna pracowników PO „SP” w województwie gdańskim.	162
Kwalifikacje, szkolenia, oceny	170
Edukacja i indoktrynacja młodzieży w hufcach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w województwie gdańskim	181
Działalność szkoleniowa i jej ideologiczny charakter	181
Cele i charakterystyka programów szkoleniowych	181
Treści ideologiczne i propagandowe pogadanek	196
Zalecenia metodyczne a praktyka prowadzenia zajęć	202

Teoria i praktyka prowadzenia zajęć	211
Przysposobienie wojskowe	211
Wychowanie fizyczne	219
Przysposobienie rolnicze	229
Działalność kulturalno-oświatowa.	246
Praca świetlicowa	246
Zespoły artystyczne	251
Czytelnictwo	259
Prace społeczne i ich funkcje	265
 Szkolenie i praca młodzieży w brygadach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” na Wybrzeżu Gdańskim	276
Werbunek i organizacja życia w brygadach	276
Baza lokalowa, warunki higieniczne i sanitarne w miejscach zakwaterowania brygad	285
Warunki pracy i wypadkowość	296
Przysposobienie zawodowe	306
Edukacyjne i polityczno-ideologiczne aspekty działalności brygad	312
Szkolenie polityczne, wojskowe i wychowanie fizyczne – cele, założenia programowe i zalecenia metodyczne	312
Realizacja założeń programowych w systemie szkoleń i w pozaszkoleniowej działalności brygad	321
 Prasa, społeczeństwo, kadra i młodzież wobec Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w województwie gdańskim	331
Prasa gdańska a kształtowanie wizerunku organizacji junackiej	331
Społeczeństwo województwa gdańskiego wobec obowiązku członkostwa młodzieży w PO „SP”	338
Stosunek kadry do junaków i pracy w PO „SP”.	350
Stosunek junaków do PO „SP”	356
 Podsumowanie	367
 Aneksy	377
Aneks 1. Hufce PO „SP” na terenie poszczególnych komend powiatowych i miejskich.	377
Aneks 2. Wykaz adresów siedzib Komend Powiatowych (Miejskich) PO „SP” w województwie gdańskim	394
Aneks 3. Biogramy komendantów wojewódzkich PO „SP” Gdańsk	395
 Wykaz skrótów	399
 Wykaz schematów, tabel i wykresów	402
 Bibliografia	406
 Indeks osób	427
Indeks nazw miejscowych i geograficznych	435